

TURCSÁNYI Károly – HEGEDÚS Ernő
A magyar és a szovjet légidesszant- és légi szállító csapatok
karhatalmi tevékenysége az 1956-os forradalomban

A Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság konferenciáin már több alkalommal tartottunk előadást *a légidesszant csapatok rendvédelemhez kötődő speciális tevékenységi formáiról*.¹ A Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Katonai Műszaki Doktori Iskoláján a légidesszant csapatok tárgyában végzett kutatásunk során kiemelt figyelmet szentelünk a terület rendvédelemhez kötődő vonatkozásainak. Az 1956-os forradalom során lezajlott karhatalmi- és harcscselekményeken belül előadásunkban a magyar továbbá a szovjet légidesszant csapatok, illetve az ezekhez szorosan kötődő magyar és szovjet légi szállító kapacitások (szállítórepülő vagy szállításra alkalmazott bombázó repülő szervezetek) tevékenységét vizsgáljuk különös tekintettel azok karhatalmi jellegére.

A légidesszant csapatok rendvédelemhez kötődő tevékenységéhez tartozónak tartjuk:

- túszerhadítást, fogolyszabadítást illetve személyek elfogását,
- gerilla illetve diverziós csoportok blokkolását és felszámolását,
- városok és kiemelt objektumok rendvédelmi célú megszállását és biztosítását.

Az önálló, kiscsoportos tevékenységre és városharcra alkalmas *könnyűlövész jellegű ejtőernyős alakulatok fokozottan alkalmasak az ilyen típusú, rendszertől is kötődő feladatok ellátására*.² Célunk az 1956-os forradalom folyamán végzett katonai és karhatalmi tevékenység vizsgálata a felsorolt szempontok alapján. Ennek érdekében megvizsgáltuk az 1956-os forradalomban részt vett légidesszant-, illetve az azokhoz kötődő légi szállító szervezeteket szovjet és magyar részről egyaránt. Magyar vonatkozásban 1956-ban csak a légi szállító szervezetek alkalmazásáról beszélhetünk. Mégis részletes vizsgálatra érdemesnek találtuk az 1945–1956 közötti magyar légidesszant szervezeti fejlődést, még hozzá azzal a céllal, hogy bemutathassuk a magyar ejtőernyős zászlóalj felszámolásának általános haderő-szervezési, alkalmazás-elméleti és politikai hátterét, szoros összefüggésben a korábbi rendészeti célú alkalmazásokkal. A szovjet légidesszant csapatok tekintetében viszont kevesebb súlyt fektettünk a légidesszant-szervezetek bemutatására, mivel inkább azok konkrét 1956-os karhatalmi és hadműveleti-harcászati alkalmazásának vizsgálatát tartottuk fontosnak.

Az 1956-os forradalom jellegének meghatározása a haderő-alkalmazás szempontjából, különös tekintettel annak karhatalmi-rendészeti vonatkozásaira

Az eddig vizsgált történelmi példák alapján elmondható, hogy a légidesszant csapatok fentiekben felsorolt, rendszertől kötődő tevékenységére általában a fegyveres konfliktus kezdeti vagy lecsengő szakaszában, a *kis intenzitású fegyveres harc* körülményei között kerül sor. *Az 1956-os forradalom katonai szempontból szintén a kis intenzitású fegyveres harc kategóriába sorolható*, mivel kis létszámú, általában mindössze könnyű fegyverzettel rendelkező *szervezetlen irreguláris csoportok* ellen lépett fel a szovjet haderő. Budapesten, a legnagyobb megszállandó városban, összesen 10–15 ezer felkelő állt harcban. A nagyobb csoportok száma 300–600 fő között mozgott és a legnagyobb csoport is mindössze 2000 főre rúgott.³ A fegyveres harc megvívása folyamán nem került sor nyílt terepszakaszokon kiépített, mélyen tagolt védelem áttörésére, sem gépesített alakulatok találkozó harcára. Többségében *városharc* keretei között zajlottak az események. *A szovjet katonai és a magyar karhatalmi műveletek a kis fegyveres csoportok felszámolását, elfogását és lefegyverzését tűzték ki célul, összességében karhatalmi jelleggel.*

A téma vizsgálata szempontjából kiemelt fontosságú szem előtt tartani, hogy a szovjet haderőt **eredetileg tisztán karhatalmi céllal** vetették be a kialakult belpolitikai válság során.⁴ Az események azonban más irányt vettek, így – sok esetben éppen a belügyi szervek brutális karhatalmi beavatkozásai hatására – a radikalizálódó tömegtüntetések sodrában a szovjet csapatok – a karhatalmi tevékenység (személyek elfogása, objektumok őrzés-védelme, demonstratív jelenlét) mellett – kis intenzitású fegyveres harc megvívására kényszerültek. Kutatásunk tárgya így kétségtelenül átmenetet képez a rendészeti-karhatalmi és a kis intenzitású fegyveres harc területei között.

Az 1956-os forradalom során alkalmazott magyar légidesszant és légi szállító szervezetek szervezeti fejlődése és karhatalmi tapasztalatai.

A magyar légidesszant csapatok fejlődésüknek 1938-tól 1956-ig lezajlott szakaszában döntő többségben ejtőernyős légidesszant csapatok voltak. Az ejtőernyős csapatokat 1939-től század, majd 1940-től zászlóalj, később 1944-től ezred szinten szervezték.⁵ 1943-ban megkezdték a vitorlázógépes szervezeti elemek felállítását. Ez a folyamat a háború végéig a kiképzőszázadok felállításáig jutott el. 1944-től

légideszant harcéljárással tevékenykedő különleges műveleti századokat is szerveztek. Az ejtőernyős-ezredet 1944-ben az egyéb könnyűlövész elemeket tömörítő Szent László hadosztályba szervezték. A légideszant tevékenységhez kötődő katonai szervezetek a Magyar Királyi Honvédség 1945-ös felbomlásával szűntek meg.

1948-ban a katonai felsővezetőségben felvetették az ejtőernyőscsapatok szervezésének szükségességét. Még ebben az évben, a „PILIS II.” hadrend⁶ alapján állítottak fel először ejtőernyős légideszant szervezetet, század erővel. 1948. márciusában a Katonai Főcsoportfőnökség meghatározta az ejtőernyős állomány feltöltésének rendjét, amely szerint: „Egyéb hajózó szakágakba, a repülőfegyvernemeknél szolgáló honvédek önként jelentkezés alapján kerülhetnek. Ezen kívül esetenként a földi fegyvernemek tisztai és legénységi állománya *ejtőernyősnek* jelentkezhet”⁷. *A önkéntesség alapvetően garantálta az aleggység elit jellegét, amit az ejtőernyőzés - mint magas technológiai fegyelmet és pszichés felkészültséget igénylő tevékenység – tovább fokozott. Nagy számban alkalmaztak háborús gyakorlatokkal rendelkező ejtőernyősöket, így elmondható, hogy a felállítandó ejtőernyős szervezetet nem elsősorban pártpolitikai megbízhatóság, hanem szakmai referenciák alapján szervezték, a professzionalizmus elvének figyelembevételével.* Tíz készlet Irvin típusú ejtőernyőt szereztek be a kiképzés beindításához⁸, később rendszeresített deszant eszközüket a szovjet gyártmányú PD-6 körkupolás deszant ejtőernyő volt.⁹ Az ejtőernyősdeszant-században híradó- és aknavetőszakasz is kialakításra került. Az ejtőernyőscsapatok szállítása érdekében 1949-ben állítottak fel szállítórepülő alakulatot, 1. Önálló Szállítórepülő Raj néven. Ez az alakulat az év második felétől folyamatosan érkező Liszunov Li-2 szállító repülőgépekkel látta el feladatát.¹⁰

1949-ben, – a „Klapka” hadrend¹¹ alapján, a légierő alárendeltségében¹² – *zászlóalj szintre fejlesztették az ejtőernyős aleggységet.* A létrehozott ejtőernyős zászlóalj 1950 nyarán Kaposvárra került, az ugrásokat Taszáron hajtották végre. A zászlóalj *nehézfegyverszázadánál* 3 db 81 mm-es aknavetőt, 3 db 45 mm-es páncéltörő ágyút és 12 db 7,62 mm-es géppuskát rendszeresítettek. A szovjet ejtőernyőtípus mellett megjelent az amerikai kupolák felhasználásával készített 49. M ejtőernyő, majd rendszerbe állt a magyar gyártmányú 51. M. deszant-ejtőernyő a hozzá tartozó 52. m. e. mentő-ejtőernyővel.¹³ Ebben az évben hozták létre a Li-2 típusú repülőgépekkel üzemelő szállítórepülő-ezredet, ami biztosította az ejtőernyős tevékenységhez szükséges szállító-kapacitást.

1951 novemberében a zászlóalj Székesfehérvár-Sóstó repülőterre költözött. A kiképzés és az elhelyezés körülményei ugrásszerűen javultak. Az 1951-es szervezési rend alapján a *nehézfegyverszázadot feloszlatták*, a kor igényeinek nem megfelelő *páncéltörő ágyúkat kivonták*, ugyanakkor növelték a könnyű támogatófegyverzet mennyiségét. A zászlóaljat ekkor három ejtőernyős-, egy géppuskás-, egy aknavető- és egy híradószázad alkotta, továbbá egy-egy géppisztolyos-, és egy aknavetőszakasz. Kézifegyvereik a 7,62 mm-es PPS géppisztoly és a Moszin–Nagant karabély voltak. A zászlóalj fegyverzete ekkor megegyezett a lövészzászlóalj fegyverzetével, amellyel a mélységben végzett önálló harctevékenység folytatására – megfelelő nehézfegyverzet hiányában – nem volt alkalmas. A légideszant csapat önálló alkalmazásának elősegítése érdekében tervbe vették a *légi szállítású gyalogság* létrehozását, illetve magyar tervezésű *tehervitorlázó repülőgép* rendszerbe állítását is, amely alkalmas lett volna könnyű járművek és könnyű tüzérségi eszközök szállítására, deszantolására. (Ugyanezek a fejlesztési elképzelések és irányvonalak jellemezték a háború végén működő légideszant szervezeteket, ahol már meg is kezdték a vitorlázógépes századok felállítását és a közepes deszant-vitorlázógépek legyártását.) A terv szerint erre a célra 1951-ben hat vitorlázógépet állítottak volna szolgálatba, amely egy légideszant századot vagy *a szükséges nehéztechnikát* lett volna képes célba juttatni.¹⁴ Ez azonban végül elmaradt, mivel ekkorra a vitorlázógépes deszant technika nemzetközi szinten már elavultnak volt mondható. Az adott körülmények (a rendelkezésre álló szállító repülőgép és ejtőernyős teherdeszant-rendszerek) között viszont csak ez garantálhatta volna a nehéztechnika – például korszerű páncéltörő ágyúk – deszantolását. *A szervezetfejlesztés – a felmerülő haditechnikai problémák miatt – már ekkor a válság jeleit mutatta.* Kérdéseket vetett fel a felső vezetés számára: vagy végrehajtanak bizonyos – feltétlenül magas költségekkel járó – képességnövelésre irányuló fejlesztési programokat, vagy tudomásul kell venniük, hogy a légideszant csapatok az átlagos, második világháborús harcértéket sem érik el. A másik lehetőség – a nehézfegyverzet deszantolásának megoldatlansága miatt – a deszant alkalmazási elvek gyökeres újragondolása volt.

1952-ben a zászlóalj személyi állományának feltöltöttsége közel teljes (82%-os) volt, amely 500 főt jelentett (50 fő tiszt és 450 fő beosztott). Az év folyamán az aleggység számos harcászati gyakorlaton vett részt. Októberben az újkígyósi gyakorlaton mutatta be a zászlóalj képességeit. Feladata egy támadó ék feltartóztatása és a védők felmentése, ill. harcokosi csapatok ellencsapásának gyalogsági támogatása volt. A zászlóalj szintű deszantot 22 szállító repülőgépből dobták. *A gyakorlat egyik célja*

az volt, hogy demonstrálja, a légierő mint haderőnem komplex támogató képességét a légifölény kivívása, (vadászlégierő) továbbá a szárazföldi csapatok harcának támogatása (csatarepülő, bombázó, és légidesszant) területén. A nehézfegyverzet alkalmazásának hiánya miatt a bemutatott ejtőernyős deszant harcértéke korlátozottnak volt mondható, emellett műszaki problémák mutatkoztak a szállító repülőgépeknél és – konstrukciós sajátosságok miatt – az alkalmazott deszanternyőnél is.¹⁵ Ennek következtében korai dobás, illetve a földet érésnél a megengedettnél nagyobb számú sérülés következett be. A katonai vezetés nem értékelte egyértelműen jóra a zászlóalj képességeit és a feladat végrehajtását. Nehezen megoldható problémát jelentett a rendelkezésre álló ejtőernyők paramétereinek javítása, szükség esetén a rendszeresített típus teljes cseréje is. Az ötvenes években a tömegesen dobott ejtőernyős deszant-szervezetek – a légvédelem eszközrendszerének dinamikus fejlődése következtében – a világ számos haderejében átszervezésre kerültek, ami a magyar haderőfejlesztést is befolyásolta.¹⁶ Mindez azonnali szervezési lépéseket követelt.

1953-ban a magyar ejtőernyős-zászlóaljat átszervezték. Az átszervezés során a rendelkezésre álló haditechnikai eszközrendszerhez igazították a szervezet feladatkörét, megváltoztatva az alkalmazási elveket. Az átalakítást követően az alegység *mélységi felderítő és diverziós zászlóalj* lett, ami kevésbé igényelte nehézfegyverzet alkalmazását. A zászlóaljnak ekkortól az volt a feladata, hogy felderítő-diverziós tevékenységét kis csoportokban, mélyen az ellenség háta mögötti területen hajtsa végre, így gyökeresen át kellett alakítani szervezeti felépítését. Megszüntették a lövész-, géppuskás- és aknavető-századokat. Az új szervezet két ejtőernyős századból és a két műszaki- és híradó-szakaszból álló különleges századból állt. A zászlóalj a kis költségű ejtőernyős ugrókiképzés céljára három kötött ballont kapott. A kiképzés a kis csoportos diverziós feladatok irányába módosult. Egy-egy mélységi-diverziós osztagot a három század állományából állítottak össze. Az osztagok összetétele: egy rádiós raj, egy műszaki raj és 15–18 fő volt az ejtőernyős századoktól.

1954-ben – az általános haderőcsökkentés keretei között – megkezdődött a légierő jelentős mértékű leépítése, emellett az mint haderőnem is megszűnt létezni. A légierő tevékenysége a jelentős csökkentések következtében defenzív jelleget öltött, a vadászrepülő-csapatok kerültek előtérbe és nyilvánvalóvá vált, hogy az új, gyengébb struktúra már nem képes a szárazföldi csapatok támogatásának is eleget tenni. A haderő leépítés során megszüntették a csata- és bombázórepülő, ill. az ejtőernyős alakulatokat. Az *ejtőernyőscsapatok felszámolásában szerepet játszott a rendszeresített deszant ernyőnél jelentkező, kiküszöbölhetetlen műszaki probléma is*. Az ejtőernyős zászlóaljhoz 1954 októberében érkezett meg a felszámolási parancs azzal, hogy azt november 30-ig kell végrehajtani. Néhány tisztet repülőtereken helyeztek el, mint az ejtőernyős szolgálat vezetőit, a tiszthelyettesek egy része fedélzeti lövész beosztást kapott, mások a Magyar Repülőszövetséghez mentek át, ejtőernyős szakterületre.

Az ejtőernyős alakulatot jogutód nélkül számolták fel és 1958-ig nem is szerveztek ejtőernyős egységeket. Az 1956-os forradalomban így nem vettek részt a magyar légidesszant csapatok. Az ejtőernyőscsapatok szállításáért felelős légiszállító-szervezet (vegyes szállítórepülő-ezred) azonban 1956-ban is funkcionált és tevékeny részese volt az eseményeknek.

Az 1956-os forradalom során alkalmazott szovjet légidesszant és légi szállító szervezetek fejlődése és karhatalmi alkalmazásának tapasztalatai

A szovjet légidesszant csapatok szervezeti fejlődését 1956-ig szintén az ejtőernyős egységek szervezése jellemezte. A szovjet légidesszant csapatokat 1933-ban zászlóalj, majd 1936-tól dandár, később 1941-től hadtest szinten szervezték. 1943-tól az ezred-hadosztály szintű szervezés volt jellemző a szovjet légidesszant csapatokra. A tömegesen szervezett légidesszant csapatokat ejtőernyős mélységi felderítő illetve Szpecnaz, azaz különleges rendeltetésű műveleti egységek egészítették ki.¹⁷ Felszerelésük és fegyverzetük 1956-ban annyiban különbözött a második világháborús légidesszantokétól, hogy már korszerűbb géppuskákkal, gépkarabéllyal és fokozott páncéltörő képességgel rendelkeztek.

A légidesszant csapatok fegyverzeti anyaga könnyű, nagy tűzerőjű eszközökből állt, amelyeket kézi erővel is mozgathattak. *Ez nemcsak az ejtőernyős dobásnál volt előnyös, hanem a város harcban is*. A hadosztályok részét alkotó, hozzávetőleg 1000 fő harcoló létszámú szovjet légidesszant ezred állománytáblában szereplő fegyverzeti anyaga: 6 db légvédelmi gépágyú, 12 db 82 mm-es aknavető, 18 db 82 mm-es hátrasiklás nélküli löveg, 81 db kézi páncélelhárító gránátvető, 81 db géppuska, 891 db géppisztoly.

A légidesszant ezred mobilitását, az eszközök vontatását, illetve az erők egy részének szállítását 14–58 db könnyű terepjáró gépjármű (Gaz-69 és Gaz-63) biztosította.¹⁸ Az ejtőernyőscsapatok szállításáért felelős szovjet *szállítórepülő-ezredek* Liszunov Li-2 és Iljuszin Il-12 közepes szállító repülőgépekkel hajtották végre feladataikat.

Az 1956-os forradalom során alkalmazott magyar és szovjet légidesszant és légi szállító szervezetek karhatalmi bevetésének előzményei

Egyfajta szakmai folytonosságot megvalósítva az *ejtőernyős-zászlóalj hivatásos állományának jelentős részét az 1945 előtti tapasztalatokkal rendelkező ejtőernyősök tették ki. Érdemes ezért néhány szóban visszautalni az ejtőernyős csapatok 1944-es, rendvédelemhez kötődő konkrét tapasztalataira. Jelentős volt ebben a vonatkozásban az 1944 június–augusztusában a szovjet ejtőernyős partizán csoportok ellen Kárpátalján végrehajtott blokározási művelet, amelyet egy ejtőernyős zászlóalj állománya a csendőrség erőivel együttműködésben hajtott végre.*¹⁹ Egy másik esetben egy ejtőernyős zászlóaljat irányítottak a frontról a fővárosba, hogy az 1944 októberében a háborúból való kiugrással, illetve a haderő tervezett átállásával kapcsolatban, a kialakult *bonyolult belpolitikai helyzetben jelenlétükkel, illetve kiemelt objektumok őrzésével biztosítsák a politikai stabilitást.*²⁰ Az ejtőernyős csapatokat is magába foglaló Szent László hadosztály brit megszállási zónában kapitulált részei – a rendészeti-rendfenntartó feladatokra történő alkalmazás reményében – a brit parancsnokság döntése alapján megőrizhették fegyvereiket, fenntarthatták katonai szervezetüket és őrzésvédelmi feladatokat is elláttak.²¹

Az ejtőernyős csapatok háború utáni szervezése folyamán a hivatásos és a tartalékos állomány jelentős részét tették ki az 1944-es időszakban már szolgálatot teljesített ejtőernyősök.²² Az 1948-ban felállított ejtőernyős zászlóalj számára – rendvédelemhez kötődő alkalmazások tapasztalataival már rendelkező hivatásos állománya kapcsán – már nem volt ismeretlen a bonyolult belpolitikai helyzetben végzett rendvédelmi tevékenység. Mivel ezt az elit egységet elsősorban szakmai referenciák és az önkéntesség elve alapján szervezték, feltételezhető volt független magatartása. A zászlóalj felszámolása azonban semmilyen vonatkozásban sem adott lehetőséget az 1956-os forradalomban való részvételre. Az ejtőernyős csapatok szállításáért felelős egyes szállítórepülő-ezred nem rendelkezett sem komolyabb előtörténettel, sem rendvédelemhez kötődő tapasztalatokkal, ezért inkább humanitárius-válságkezelő, mintsem katonai feladatok végrehajtásának volt részese az 1956-os forradalom eseményei során.

A szovjet légidesszant csapatok rendészeti–karhatalmi feladatokhoz kötődő alkalmazására 1956-ig számos esetben került sor. A második világháború bevezető illetve lecsengő szakaszában több alkalommal vetettek be légidesszant csapatokat *városok rendvédelmi célú megszállására*. 1940-ben Beszarábiában két, majd 1945-ben Mandzsúriában öt nagyobb város esetében került sor rendvédelmi célú légidesszant bevetésekre, ahol a csapatok az *ellenfél erőinek lefegyverzését és zárt körletekbe gyűjtését* illetve *kiemelt objektumok megszállását és őrzését* végezték. A mandzsúriai rendészeti célú deszant műveletek folyamán *kiemelt személyek elfogását is végezték* a szovjet légidesszant csapatok, melynek folyamán egy légidesszant csoport elfogta YAMADA tábornokot és teljes törzsét, egy másik légidesszant pedig foglyul ejtette Henry PU Jit, Mandzsúria császárat.

A légidesszant és légi szállító szervezetek karhatalmi alkalmazása az 1956-os forradalomban

1956-ban a szovjetek eredetileg nem tervezték légidesszant csapatok rendészeti célú alkalmazását hazánkban. A haderő zavargások esetére tervezett alkalmazására már 1956 nyarán részletes terveket készített a szovjet katonai felső vezetés.²³ A karhatalmi terv hagyományos szárazföldi, azon belül főként *gépesített erők demonstratív felvonulására* épült, mivel ez a fajta *karhatalmi célú erődemonstráció* elegendőnek bizonyult az 1953-as berlini válság kezelésére.

1956. október 24-én a szovjet katonai vezetés 290 harckocsit és 120 páncélozott lövészszállító harcjárművet, illetve összesen 6000 fő élőrőt vetett be Budapesten a karhatalmi célú demonstratív felvonulás végrehajtására. Döntő többségében harckocsizó és gépesített lövész ezredek kerültek felvonultatásra ekkor és a következő napok folyamán. A *szovjet demonstratív művelet nem csillapította le a forradalmi megmozdulásokat*, mivel – ahogyan arra a tömeglélektan törvényszerűségeit figyelembe vevő legújabb kutatások rámutatnak – a magyar belügyi alakulatok többszöri feleslegesen brutális *karhatalmi beavatkozásának, halálos áldozatokat követelő sortűzeinek hatására* a tömegtüntetések radikalizálódtak és utcai harcokba csaptak át.²⁴ *Oktober 23. és 28. között, az események reális megfékezhetőségének szakaszában,*²⁵ *néhány további esemény radikalizálódáshoz, a tömeg felfegyverzéséhez, az utcai harcok fellángolásához vezetett. Ilyen volt:* a tömeg lövete a Kossuth téren; a rendvédelmi céllal (de töltetlen fegyverrel) alkalmazott katonai egységek tömeg általi lefegyverzése; a honvédelmi és rendvédelmi erők által lefogott felkelők szabadon engedése ügyességi döntésre; a börtönökből kiengetett és kiszabadított személyek egy részének (elsősorban a politikai elítélteknek) a megjelenése az utcán; a rendvédelmi szervezetek és a haderő fegyverraktárainak nem megfelelő őrzésvédelme; illetve az ipari munkásság felfegyverzéséről szóló kormányzati döntés és a fegyverek kiosztása.²⁶

A szovjet erők így egy általuk előre nem tervezett, új helyzetbe kerültek, ahol az eredeti karhatalmi stratégia már nem állta meg a helyét. A bevetett szovjet erők által az első napon *elszenvedett veszteség* ilyen körülmények között számukra *indokolatlanul magas mértéket öltött*, mivel 4 harckocsi és 4 páncélozott szállító jármű illetve 68 fő élőerő veszteséget szenvedtek a felkelő csoportokkal folytatott fegyveres harcok folyamán.²⁷ Az *elszenvedett veszteségek következtében a szovjet katonai vezetés az alkalmazott stratégia felülvizsgálata, illetve gyökeres megváltoztatása mellett döntött*. Erőiket kivonták Budapest belterületéről. Kimondták, hogy a felül nyitott küzdőterű BTR 152 páncélozott lövész szállító harcjármű alkalmatlan a városharc megvívására, mivel a felső szögtartományból kézfegyverek által rendkívül sebezhető illetve benzines palackokkal (ún. „Molotov-koktélok”) könnyen felgyújtható.²⁸ Ezáltal értelmetlenné vált a gépesített lövész csapatok konvencionális alkalmazása az egyre inkább városharc jelleget öltő műveletekben.

Megállapították, hogy a harckocsi csapataikat olyan, mozgékony és nagy tűzerejű *könnyűgyalogossággal* kell megerősíteniük, amely önmagában is alkalmas a városharc megvívására, ugyanakkor hatékonyan képes a harckocsik városi körülmények közötti biztosítására. Erre a célra a szovjet katonai vezetők egyértelműen *légidesszant* egységek alkalmazását javasolták.

A továbbiakban a szovjet parancsnokok *kiemelt objektumok rendészeti célú megszállása, illetve a kis, irreguláris fegyveres csoportok elleni városharc sikeres megvívása* érdekében a katonai erő két formáját látták alkalmazhatónak. Egyrészt a megfelelő biztosítás mellett *erős védelemmel és nagy tűzerővel rendelkező harckocsi csapatok*, másrészt az azokat biztosító, *maximális mozgékonyssággal rendelkező légidesszant csapatok együttes bevetését*.

A feladat elsősorban (elsődleges, közelebbi feladatként) nem a felkelőcsoportok elleni nyílt és direkt városharc megvívása volt. Az alapvetően *városok megszállását* célzó légidesszant műveletek a *passzív magyar katonai kötelékek lefegyverzésére*, a kulcsfontosságú pontok – például *minisztériumok* illetve *lőszergyárak* – megszállására és *őrzésvédelmének megszervezésére*, a lényegében elszigetelt felkelő *csoportok lefegyverzésére* vagy *felszámolására* irányultak, így *összességében karhatalmi jellegűnek* voltak mondhatók.

A harckocsizó és légidesszant erőkből álló *speciális vegyes hadrendű harccsoportok* célja elsősorban és elsőként a kiemelt objektumok (a már említett minisztériumok, lőszergyár és a laktanyák) megszállása volt, a vezetés, a kommunikáció, illetve az ellátás bénítása és elvágása érdekében. A kiemelt objektumok elfoglalása és őrzésvédelmének-biztosítása (amelyben esetenként szintén szerephez jutottak a légidesszant csapatok) megteremtette a további műveletek sikeres folytatásának előfeltételeit.

Csak ezután tervezték az ellenálló csoportok gócszerű támpontjainak szisztematikus felszámolását, ahol már főként a *városharcra felkészített légidesszant alakulatok önálló alkalmazására* került sor, esetenként tüzérségi támogatással. Titkosszolgálati szervekkel együttműködésben a légidesszantokból kikülönített különleges műveleti csoportok feladata lett volna egyes *vezető személyek elfogása* is.

A *katonai erő gyors bejuttatása céljából* mozgósították a 31., a 7. és a 107. légidesszant hadosztályokat. Két hadosztály számára *konkrét bevetési célpontot* jelöltek ki, míg a harmadikat *tartalékként* állomásoztatták a munkácsi repülőtéren. Az éles bevetésre felkészített deszantok állományát a hmelnyiki és a lvovi repülőtéren gyülekeztették. A 31. légidesszánt-hadosztály a veszprémi, míg a 7. légidesszánt-hadosztály a tököli repülőtér megszállására és egy Budapest felé indított támadásra kapott parancsot.

A hadosztályok kis tömegű, de nagy tűzerejű fegyverzettel voltak ellátva, amely közepes aknavetőkből, hátrasiklás nélküli lövegekből, géppisztolyokból és géppuskákból, valamint kézi páncéltörő gránátvetőkből állt. Mozgékonyosságukat néhány könnyű terepjáró gépjármű is segítette. A csapatok személyi és teherdeszant ejtőernyőkkel együtt kerültek málházásra az II-12 és Li-2 típusú szállító repülőgépeken. Ez a megoldás lehetővé tette, hogy – a harcászati helyzet pillanatnyi alakulásának függvényében – a kijelölt cél repülőterek esetleges alkalmatlansága esetén a hadosztályokat teljes fegyverzetükkel és felszerelésükkel együtt valamely alkalmas terepszakaszra deszantolják ejtőernyővel.

Összességében az 1956-os forradalom folyamán bevetett szovjet erők: 14 harckocsi-, 8 gépesített- és 2 lövészadosztály, valamint a 3 légidesszánt-hadosztály. Utóbbiak az összes bevetett alakulat 15 %-át tették ki. Ez a magas arány garantálta a magyar forradalom leverésére bevetett szovjet katonai erő nagyfokú hadműveleti mozgékonyágát.

A *veszprémi repülőtér* megszállása érdekében végrehajtott légidesszant műveletre november 1-én került sor, amikor a 31. légidesszánt-hadosztály 114. és 381. légidesszant-ezrede leszálló módszerrel deszantolt a repülőtéren. A könnyűlövész jellegű légidesszant csapatok megszervezték a repülőtér védelmét. A deszantcsapatok önállóan nem mentek át támadásba, hanem megvárták a szárazföldi lép-

csöként beérkező harcokosi csapatokat, amelyekkel egyesülve – kisebb tűzharc árán – elfoglalták a veszprémi légvédelmi tüzér laktanyát, ahol lefegyverezték a magyar csapatokat és átvették az objektum őrzésvédelmét.

Egy veszprémi repülőtérről kiinduló kombinált gépesített-deszant csoport elfoglalta a balatonfüzfői löszergyárat, biztosították a löszerkészleteket, majd megszervezték az objektum őrzésvédelmét. Mindkét művelet a forradalmi erők megerősödésének megakadályozása érdekében történt, megfosztva a felkelőket a fegyverhez és löszerekhez jutás lehetőségétől, illetve kikapcsolva a forradalmi erők által esetleg aktivizálható magyar alakulatokat.²⁹

A tököli repülőtér megszállását célzó légidesszant műveletet *Budapest fontosabb pontjainak megszállása érdekében* hajtották végre. Ennek első lépéseként november 3-án a 7. légidesszant hadosztály erőinek zöme leszálló módszerrel desszantolt a repülőtéren, majd – lefegyverezve az ott települő hat légvédelmi üteg állományát – biztosította annak területét.³⁰ Egyesülve a beérkező harcokosi csapatokkal, a szovjet ejtőernyősök *speciális előrevetett osztagokat* hoztak létre, amelyeket osztagonként 12 harcokosi és 150 főnyi ejtőernyős alkotott és második lépcsőben nagyobb létszámú lövészgyalogság követte.³¹

Ezek a csoportok a Honvédelmi Minisztérium megszállását, majd annak biztosítását követően a Kilián-laktanya és a Corvin köz elfoglalását kapták feladatul. A Honvédelmi Minisztérium elfoglalása, a magyar vezetési rendszer bénítása volt a gépesített-deszant csoportok elsődleges feladata, amelyre november 4-én került sor. A magyar katonai vezetőket részben a hajnali órákban lakásukon, részben a Minisztériumban fogták el a különítmények. A tábornokokat és tiszteket Tökölre szállították, majd egy részüket – az elfogott kormánydelegáció tagjaival együtt – *repülőgépen a Szovjetunióba deportálták*.³² Másokat helikopterrel szállították át Mátyásfüldre.³³

A tököli repülőtéren desszantolt légidesszant csapatokra támaszkodva, *gépesített- és desszant alegységekből, illetve a szakszolgálatok ügynökeiből különleges műveleti csoportokat* hoztak létre, amelyek feladata *a forradalom vezetőinek elfogása* volt. Tervbe vették NAGY Imre miniszterelnök elfogását is. Habár előkészítették az akciót, az események alakulása végül nem tette lehetővé annak végrehajtását.

A Honvédelmi Minisztérium elfoglalását követően a deszantok megkezdték a Kilián-laktanya és a Corvin köz támadását. Ezeken a helyszíneken *klasszikus városarc* bontakozott ki. A könnyű fegyverzetű légidesszant csapatok emeletről-emeleltre foglalták el a Kilián-laktanya épületét. A Corvin köz támadásánál jelentős tüzérsergei támogatást is kaptak a deszantok. A légidesszant csapatokat bevetették a Műegyetem térségében harcban álló szovjet erők megsegítésére, illetve más helyszíneken is. A deszantok november 7-ig befejezték a feladatok végrehajtását majd azt követően megszervezték a fontosabb objektumok őrzését és biztosítását is. A légidesszant csapatok részben karhatalmi, részben harcászati célú alkalmazása folyamán a két légidesszant hadosztály halottakban 85 fő, eltűntekben 12 fő, sebesültekben pedig 265 fő veszteséget szenvedett.³⁴ Az alacsony veszteségek kis intenzitású fegyveres harc megvívására utalnak.

A *szovjet és a magyar légi szállító szervezetek* alkalmazása többségében a *válságreagáló* illetve a *kimenekítő tevékenység* (légi evakuálás) kategóriába sorolható.

Az élőrő (veszélyeztetett szovjet polgári személyek) kijuttatása céljából a *szovjet 177. bombázó-repülő hadosztály* repülőgépeit vetették be. Elsősorban a szovjet tisztek családtagjait szállították a repülőgépek biztonságos területre, már az első 3 nap alatt 600 családot, mintegy 1800 főt kijuttatva a veszprémi, a tököli és a debreceni repülőtérről. Szállító tevékenységét november első hetében továbbfolytatta az ezred.

A *magyar 16. vegyes repülőezred* szállítórepülő elemei számos humanitárius és válságkezelő feladatot hajtottak végre a forradalom napjaiban. Az események jellegéből fakadóan a légierő harcászati egységeit szinte alig vetették be a forradalom napjaiban, a szállítórepülő alakulat számára viszont nagy mennyiségű feladat adódott. A légierő-parancsnokság „különböző kormányzati kérésére ... elsősorban a ... vegyes repülőezrednek adott különböző feladatokat”.³⁵ Az ezred Debrecenbe élelmiszert, Győrbe, Székesfehérvárra, Veszprémbe és Pécsre nagy mennyiségű bankjegyet, más helyekre egészségügyi ellátó anyagot szállított a forradalom folyamán.³⁶

Elmondható, hogy *a szovjet légidesszant csapatok bevetése egy karhatalmi művelet részeként történt* egy olyan szituációban amikor a gyengén felfegyverzett forradalmi csoportok a vártól jóval nagyobb ellenállást fejtettek ki. Az adott helyzetben *az objektumok megszállására és őrzésére, katonai alakulatok lefegyverzésére és személyek elfogására,³⁷ őrzésére és mögöttes területre szállítására irányuló, alapvetően karhatalmi jellegű feladatokat* már csak megfelelő tüzerővel rendelkező, szörványos tűzharc megvívására is alkalmas *katonai erő volt képes végrehajtani*, mivel a válság túlhaladta a

tömegtüntetéseket, a forradalom erői fegyvert fogtak és kis intenzitású fegyveres harcba kezdtek. A *légi szállító szervezetek válságreakáló és kimenekítő tevékenysége* lényegében kívül esik a klasszikus katonai alkalmazás keretein.

Konklúzió

Az 1956-os magyar forradalom leverésére a Szovjetunió igen jelentős katonai erőt vetett be. Az eredeti szovjet tervek szerint alapvetően demonstratív feladatokat a fegyveres ellenállás felülírta. A forradalom leverésében a légidesszant erők jelentős szerepet játszottak. A végrehajtott *karhatalmi és kis intenzitású harcászati műveletben a légidesszant erők bevetése a szovjet hadvezetés számára az alábbiakban játszott meghatározó szerepet:*

- A légidesszant csapatok nagyobb városok melletti repülőterekre történő tömeges desszantolásával a szovjet katonai vezetés a *városharc megvívására könnyűlövész jellegű és hatékony fegyverzetű, fokozottan alkalmas mozgékony erő* birtokába jutott.

- Lehetőség nyílt a *harcocsi csapatok átlagost meghaladó megerősítésére és speciális előrevetett osztagok*, tulajdonképpen városi harcra alkalmas *rohamcsoportok* létrehozására.

- Az ejtőernyős desszantok földetérési körzetének szinte tetszés szerinti megválaszthatósága miatt a katonai vezetés kezébe egy *flexibilisen alkalmazható erő* került. Ez az oka annak, hogy az 1956-os forradalom leverését célzó hadművelet *hadműveleti tartalékát* a Munkácson állomásozó légidesszant hadosztály erői adták.

- A légidesszantokkal végrehajtható *függőleges átkarolás* lehetősége azt is garantálta, hogy a bevett *ejtőernyős hadosztályokat* nem csak gyorsan, hanem *veszteségek nélkül juttassák el* az ország olyan távoli pontjaira, amelyek szárazföldi csapatokkal csak lassan és veszteségterhesen lettek volna megközelíthetőek.

Az 1956-os forradalom leverésekor a szovjet katonai vezetés a légidesszant csapatok bevetésével eredeti stratégiáján, a katonai erő demonstratív felvonultatásán kénytelen volt változtatni. *Az, hogy a szovjet szárazföldi haderő intenzív fegyveres harc irányába elmozduló karhatalmi művelete végül nem járt rendkívül magas veszteségekkel, főként a légidesszant hadosztályok bevetésével magyarázható.* A felvonultatott hatalmas katonai túlerőt a fegyveres forradalmi ellenállás megtorpanásra kényszerítette, de annak feltartóztatása az adott belpolitikai és nemzetközi körülmények között lehetetlen volt. A korabeli események mának szóló tanulsága lehet, hogy a válságreakáló műveletek, az aszimmetrikus harci cselekmények során nélkülözhetetlen a légidesszant alakulatok alkalmazása.

Jegyzetek:

¹ TURCSÁNYI–HEGEDŰS 2008/97-104.; HEGEDŰS; TURCSÁNYI–HEGEDŰS 2008/128-134.; TURCSÁNYI–HEGEDŰS 2008/122-127.

² TURCSÁNYI–HEGEDŰS 2005/18-27.; TURCSÁNYI–HEGEDŰS 2005/16-25.

³ LITVÁN: 88. p.

⁴ HORVÁTH 2001: 59. p.

⁵ TURCSÁNYI–HEGEDŰS 2006.

⁶ Honvédség „Pilis II.” Hadrendje 1948. 10. 01. és 1949. 03. 15. között volt érvényben

⁷ FARKAS–LAJTAI

⁸ IVÁN: 47. p.

⁹ A PD-6 típusú körkupolás desszanternyő kupola felülete 64 négyzetméter, leszálló sebessége 5–7 m/sec volt. A kupola nagysága szerint 20–28 szeletből állt, kupolaátmérője 5–6 m volt. A zsinórok és a hevederek különleges eljárással lenből készülnek. A kupola tetején a „kéménynyílás” biztosította az ernyő egyenletes süllyedését. Eredetileg u.n. iker ejtőernyő volt, azaz a fő- és tartalék-ejtőernyő egybe volt építve (tehát a tartalék-ejtőernyőt nem lehetett külön használni). Az 50-es évekre a tartalék-ejtőernyőt leválasztották és a megmaradt hevedervegére karabinerrel lehetett csatlakoztatni. Később már PD-6r48 jelzéssel érkeztek szóló főejtőernyők, amelyekhez PZ-41 tartalék-ejtőernyők tartoztak. A rendszeresített mentőernyő kupolája 44 négyzetméter volt. A PD-6-hoz eredetileg nem tartozott belsőzsák. A másolatként gyártott 54 m.hk. ejtőernyőhöz – nem hivatalosan – használtak belsőzsákokat. FARKAS–LAJTAI op. cit. ; Segédlet: 51. p. ; Utasítás

¹⁰ A Liszunov Li-2 típusú közepes szállító repülőgép az amerikai Douglas DC-3 (C-47) típusú, két hajtóműves, behúzható futóművel szerelt szállító repülőgép licenc gyártása volt. A Li-2-es típus 280 km/h végsebességgel, 28 fős utaslétszámmal, két és fél tonnás terhelhetőséggel és igen tekintélyes 2200 km hatótávolsággal rendelkezett. A teherátvitel a törzs oldalsó részén volt kialakítva.

¹¹ A Honvédség „Klapka” hadrendje 1949.03.15. és 1949.09.30. között volt érvényben.

¹² Ekkor a légiereő kötelékében tevékenykedtek az ejtőernyős és a légvédelmi-tűzér csapatok is. SZABÓ: 870. p.; IVÁN: op. cit. 68. p.

¹³ A magyar GYE-51 m.h.bk. gyakorló ejtőernyő gyártása Székesfehérváron folyt 1950-től. (A m.h.bk. megjelölésnél a „h.” hátit, a „bk” bekötöttet jelentett.) A 64 m² felületű, selyem anyagú, a kupolán lengést csökkentő peremmel készített ejtőernyőnek bekötött változatát gyártották. (Csak a 60-as években – a gyártás befejezése után – alakított át a székesfehérvári ejtőernyőgyártó-üzem bekötött ejtőernyőket kézi kioldásúvá.) A GYE-51 mellett rendszerbe állították a GYE-52 M jelzésű, 44 m² felületű tartalék ejtőernyőt is. DOMBI: 79. p.

¹⁴ IVÁN: op. cit. 79. p.

¹⁵ Az 51M ejtőernyő alapvető tulajdonsága (hibája) volt, hogy kis (1–3 fokos) lengést automatikusan csillapított, illetve leállított, azonban nagyobb lengésnél meredeken „siklott” a lengési időnek megfelelően, azaz az eredő sebesség – vízszintes- és függőleges irányú – jelentősen megnőtt. Ez a tulajdonság nagyszámú földetérési sérüléshez (lábsérülés, agyrázkódás) vezetett. KASTÉLY

¹⁶ A légvédelmi tüzéség, különösen a hatékony önjáró csapatlégvédelmi eszközök (gépágyúk) megjelenése már a második világháborúban érzékeltette hatását a légideszant-hadműveletek viszonylatában. Nagyméretű repülőgépeket már ekkor is csak ritkán vetettek be a légideszant illetve a légi szállítás feladataira. Az ötvenes-hatvanas években a légvédelmi rakéták megjelenésével a nagyméretű teherszállító gépek alkalmazása légideszant feladatokra egyre bonyolultabbá vált, így előtérbe kerültek a helikopterek. Enciklopédia 60-62. p.

¹⁷ TURCSÁNYI–HEGEDŰS 2004.

¹⁸ HORVÁTH 2003: 390. p.

¹⁹ TURCSÁNYI–HEGEDŰS 2006. op.cit.

²⁰ MARTIN–UGRON

²¹ HUSZÁR 74-92. p.

²² FARKAS–LAJTAI: op. cit.

²³ A karhatalmi tervet „Volna” (hullám) fedőnéven készítették el a szovjetek. A szovjet csapatok ilyen jellegű alkalmazása nem felelt meg az érvényben lévő nemzetközi szerződéseknek. (Ugyanakkor a szovjet csapatok beavatkozását a magyar politikai vezetés kérte.) HORVÁTH 2001: 605., 614. és 621. p.

²⁴ HORVÁTH Miklós könyvében KAHLER Frigyes és M. KISS Sándor 1997-ben publikált tanulmányára hivatkozik. A kor technikai színvonalán (a ma ismert korszerű eszközök hiányában) a tömegoszlátás eszköze – a demonstratív felvonulás, a kordon és az egyre ritkábban alkalmazott lovassági oszlatás mellett – a tömeg fejmagassága fölé lőtt *sortűz* volt. A tömegoszlátásra alkalmazott sortűzek (61 eset) hatásmechanizmusát elemezve a kutatók arra a következtetésre jutottak, hogy ha azt katonai szervezetek tömegoszlátó egységei adták le, akkor rendszerint nem jártak halálos áldozatokkal, ha viszont belügyi szervezetek tömegoszlátó egységei, akkor – a tömegoszlátás szabályaival ellentétben – „a fegyveres erő beavatkozása nagy gyakorisággal halálos áldozatokkal járt”. (Mivel a tömegoszlátásra való kiképzettségéből fakadóan szakmai szempontból e tendenciának éppen az ellenkezője elvárható, tudatosságot lehet feltételezni a halálos áldozatokkal járó sortűzek ilyen jellegű alkalmazásában.) *A részletes elemzések szerint ez a szakszerűtlen és kegyetlen belügyi beavatkozás vezetett el 1956-ban a tömeg radikalizálódásához. A forradalmi fegyveres csoportok létrejöttének helye és ideje, illetve az előzőleg halálos áldozatokat szedő belügyi sortűzek között a kutatók egyértelmű összefüggést találtak.* HORVÁTH 2003: op. cit. 163-166. p.

²⁵ Október 28-án a politikai vezetés médiában tett bejelentése gyökeresen megváltoztatta a felkelőcsoportok jogállását és az ellenük való rendészeti, illetve fegyveres fellépés körülményeit, lehetőségeit. SZÜCS: 93. p.

²⁶ Loc. cit. 66., 73., 83., és 87-88., 113., 220., 227. p.

²⁷ VÖRÖS: 84. p.

²⁸ HORVÁTH 2003: op. cit. 391. p.

²⁹ Loc. cit. 438-439. p.

³⁰ Loc. cit. 394. p.

³¹ Loc. cit.

³² Loc. cit. 393. p.

³³ Loc. cit. 418. p.

³⁴ HORVÁTH 2003: op. cit. 443. p.

³⁵ IVÁN: op. cit. 173. p.

³⁶ Loc. cit.

³⁷ A karhatalmi művelet alatt összesen 4056 személyt tartóztattak le, ami a tevékenység rendvédelmi jellegére utal. SZKP KB: 149. p.

A jegyzetekben alkalmazott rövidítések:

MONOGRÁFIÁK

- DOMBI — DOMBI Lőrinc: *Selyempupolák: fejezetek az ejtőernyő történetéből.* Budapest, 1993, Zrínyi.
- FARKAS–LAJTAI — FARKAS Gábor–LAJTAI János: *Székesfehérvár repüléstörténete I. köt.* Dunajváros, 1997, Dunatáj Kiadó.
- HORVÁTH 2003 — HORVÁTH Miklós: *1956 hadikronikája.* Budapest, 2003, Akadémia Kiadó.
- HUSZÁR — HUSZÁR János: *Honvéd ejtőernyősök Pápán 1939-1945: a Magyar Királyi „Vitéz Bertalan Árpád” honvéd Ejtőernyős Ezred története.* Pápa, 1993, Jókai Kör. /A pápai Jókai Kör kiadványa, 2./
- IVÁN — IVÁN Dezső: *A magyar katonai repülés története 1945-1956.* Budapest, 1999, HM OTF.
- KASTÉLY — KASTÉLY Sándor (szerk.): *Katonai ejtőernyőzés Magyarországon.* Budapest, 2005, ZMNE.
- LITVÁN — LITVÁN György (szerk.): *Az 1956-os magyar forradalom.* Budapest, 1991, Tankönyvkiadó.
- SZÜCS — SZÜCS Miklós: *Ezredes voltam 1956-ban a vezérkarnál.* Budapest, 1989, Szabad Tér Kiadó.

TANULMÁNYOK

- HEGEDŰS — HEGEDŰS Ernő: Azonos típusú repülő eszközök alkalmazása rendvédelmi és honvédelmi célra *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis)*, XV. évf. (2008) 18. sz. 20-28. p. A tanulmány korábbi változata 2004. október 13-án Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Karhatalmi feladatok a bűnmegelőzés és a békefenntartás szolgálatában Európában a XIX-XX. században*” című XVIII. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- HORVÁTH 2001 — HORVÁTH Miklós: Az 1956-os forradalom és szabadságharc és a Varsói Szerződés. *Hadtörténelmi Közlemények*, CXIV. évf. (2001) 4. sz. 600-626. p.

- MARTIN–UGRON — MARTIN Kornél–UGRON István: Fejezetek a Szent László hadosztály történetéből. *Hadtörténelmi Közlemények*, CX. évf. (1995) 3. sz. 85-87. p.
- TURCSÁNYI–HEGEDŰS 2004 — TURCSÁNYI Károly–HEGEDŰS Ernő: A szovjet légidesszant fegyvernem alkalmazásának, szervezetének és haditechnikai eszközeinek fejlődése 1930-1945. *Katonai Logisztika* XII. évf. (2004) 4. sz. 249-272. p.
- TURCSÁNYI–HEGEDŰS 2005/18-27. — TURCSÁNYI Károly–HEGEDŰS Ernő: Katonai és rendvédelmi alakulatok a terrorizmus elleni harcban. *Kard és Toll*, VI. évf. (2005) 2. sz. 18-27. p.
- TURCSÁNYI–HEGEDŰS 2005/16-25. — TURCSÁNYI Károly–HEGEDŰS Ernő: Légidesszant alakulatok a terrorizmus elleni harcban. *Kard és Toll*, VI. évf. (2005) 3. sz. 16-25. p.
- TURCSÁNYI–HEGEDŰS 2006 — TURCSÁNYI Károly–HEGEDŰS Ernő: A magyar légidesszant csapatok alkalmazásának, haditechnikai eszközeinek és szervezetének fejlődése 1930-1945. I. és II. rész *Katonai Logisztika*, XIV. évf. (2006) 3. sz. 188-230. p. és 4. sz. 159-199. p.
- TURCSÁNYI–HEGEDŰS 2008/97-104. — TURCSÁNYI Károly–HEGEDŰS Ernő: Légidesszant alakulatok rendvédelmi szerepkörben *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XIV. évf. (2008) 17. sz. 97-104. p. A tanulmány korábbi változata 2003. november 11-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „A rendvédelem humán viszonyai” című XVII. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- TURCSÁNYI–HEGEDŰS 2008/122-127. — TURCSÁNYI Károly–HEGEDŰS Ernő: Airborne troops in the context of public security [Légidesszant alakulatok közbiztonsági alkalmazása] *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XVI. évf. (2009) 19. sz. 122-127. p. A tanulmány korábbi változata 2005. október 6-án Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „Másfél évtized nemzeti rendvédelem-történetünk kutatásának szolgálatában” című XIX. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- TURCSÁNYI–HEGEDŰS 2008/128-134. — TURCSÁNYI Károly–HEGEDŰS Ernő: Légidesszant alakulatok alkalmazásának történelmi előzményei a terrorizmus és a szervezett bűnözés elleni harcban. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XVI. évf. (2009) 19. sz. 128-134. p. A tanulmány korábbi változata 2005. október 6-án Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „Másfél évtized nemzeti rendvédelem-történetünk kutatásának szolgálatában” című XIX. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- VÖRÖS — VÖRÖS Béla: Az 1956-os forradalom és szabadságharc haditechnikai eszközei. I. *Haditechnika*, XXX.évf. (2006) 2. sz. 73-81.p.
- SZABÁLYZATOK**
- Segédlet — *Segédlet ejtőernyő hajtogatáshoz*. Budapest, s.a., Magyar Szabadságharcos Szövetség Országos Központ.
- Utasítás — *Utasítás a PD-6 mintájú ejtőernyőhöz, a 26 952/1949. HM körrendelethez*. Budapest, 1949, HM.
- LEXIKONOK**
- SZABÓ — SZABÓ József (főszerk.): *Hadtudományi lexikon*. Budapest, 1995, Magyar Hadtudományi Társaság.
- Enciklopédia — HELFRICH Viktor – NAGY Éva (szerk.): *A modern haditechnika enciklopédiája*. Budapest, 2001, Guliver kiadó.
- DOKUMENTUMGYŰJTEMÉNY**
- SZKP KB — *Hiányzó lapok 1956 történetéből. Dokumentumok a volt SZKP KB levéltárából*. Budapest, 1993, Móra Ferenc Könyvkiadó.